

УДК 372.134

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Ігор Андрощук,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
трудового і професійного навчання Хмельницького національного університету*

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

позаурочна діяльність,
гурток, учні, напрям
діяльності гуртка,
керівник гуртка

Реферат.

Розглянуто роль позаурочної діяльності учнів у загальній системі становлення та розвитку особистості. Наголошено на важливості поєднання урочної та позаурочної роботи, як компонентів цілісної системи освіти. Висвітлено результати анкетування щодо організації позаурочної діяльності учнів. Відзначено, що більшість респондентів мають різносторонні інтереси та активно залучені до позаурочної діяльності в різних її проявах, залежно від їх інтересів та нахилів. Однак значна кількість учнів все ж не задіяна в позаурочній діяльності. Акцентовано увагу на самостійному виборі більшістю учнів напряму гуртка, що свідчить про сформованість власної думки, наявність захоплень та керованість власними інтересами. Зазначено, що попри це, значний вплив на вибір учнів здійснюють також батьки та друзі. Враховуючи результати анкетування, зосереджено увагу на тому, що переважна більшість учнів відвідують гуртки й задоволені ними. Однак про відсутність цілеспрямованої роботи педагогів щодо підвищення результативності позаурочної діяльності свідчить незначний їх вплив на вибір учнями напряму гуртків та низька відвідуваність, зумовлена відсутністю зацікавленості й потреби випробовувати різні форми позаурочної діяльності.

У результаті проведеного анкетування встановлено, що: в позаурочній діяльності переважають гуртки художньо-естетичного напрямку; значно меншою є кількість гуртків науково-технічного, туристично-краєзнавчого та гуманітарного профілю; багато учнів займаються з репетиторами, розглядаючи це як вид позаурочної діяльності. Зроблено висновки щодо наявності труднощів, що виникають у керівника гуртка: відсутність належної їх підготовки у вищих навчальних закладах до організації та здійснення гурткової діяльності; недостатній рівень знань та умінь щодо розробки програм для гурткових занять із врахуванням інтересів учнів.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство потребує активних, творчих особистостей, здатних до самореалізації у різних галузях науки та виробництва. Реалізація цього завдання можлива при умові активного поєднання урочної та позаурочної діяльності учнівської молоді. Позаурочна діяльність, що здійснюється як у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах, так і в позашкільних закладах освіти, дає змогу: залучити учнів до освітньої діяльності, що відбувається у комфортних умовах невимушеності на основі вільного вибору особистістю не лише закладу, а й педагогів, відповідно до своїх уподобань, нахилів та інтересів; швидко, мобільно реагувати на зміни, надавати учням широкі можливості для покращення якості їх життя та інтенсивного формування позитивного ставлення до нього; забезпечувати активну взаємодію та співпрацю дорослих і дітей. Тому позаурочна діяльність повинна підготувати молодь до

активної участі в соціально-економічному, політичному й культурному житті українського суспільства. Саме позаурочна робота є тією ланкою, що пов'язує навчально-виховний процес зі змінами в суспільстві, розвитком освітньої та технологічної галузей науки та сприяє продуктивному заповненню вільного часу учнів. Участь у ній не тільки сприяє підвищенню якості знань учнівської молоді, а й підготовці її до активної практичної діяльності, всебічному розвитку творчої особистості. Однак на сьогодні позаурочній діяльності учнів приділяється недостатня увага.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні засади становлення і розвитку позаурочної навчально-виховної діяльності розкрито в роботах Л. Березівської, О. Білошицького, І. Винниченко, О. Кордуна, К. Корсака, Н. Ничкало, Т. Сущенко, Н. Харієнко, Т. Цвірової та інших науковців. Серед значної кількості цих досліджень є такі, що

порушують проблеми професійної підготовки педагогів до роботи у системі позаурочної діяльності (О. Биковська, С. Васильченко, В. Вербицький, Т. Дем'янюк, Б. Кобзар, Є. Красняков, В. Кутьєв, І. Кучерявий, В. Моляко, І. Первушевська, Г. Пустовіт, Т. Сиротенко, Ю. Столяров, Г. Троцько та інші). Наприклад, О. Биковська у своїх наукових працях ставить питання не про часткове вдосконалення окремих аспектів позаурочної освіти, а про підвищення її ролі та якості загалом як багатоаспектного суспільного явища, що містить соціальні, психолого-педагогічні, економічні та інші характеристики [1]. Є. Красняков наголошує, що для успішної реалізації державної політики у сфері освіти, виконання законодавства про освіту, зокрема позашкільну, вкрай важливо домагатися розробки та впровадження програми підготовки педагогів для позашкільної освіти, враховуючи сучасні тенденції здійснення позаурочної діяльності [2]. Це, в свою чергу, вимагає аналізу реалізації позаурочної діяльності учнів на сучасному етапі.

Метою статті є висвітлення особливостей організації позаурочної

діяльності учнівської молоді в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення поставленої мети було використано методи: вивчення навчально-методичної документації, усне та письмове опитування, спостереження, математичні методи обробки даних. З метою виявлення рівня охопленості учнів позаурочними видами діяльності та визначення якості гурткової роботи нами було проведено анкетування, в якому взяли участь 219 учнів 5-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів Хмельницької області.

На запитання «Чи відвідуєте Ви гурток?» 75,3 % респондентів відповіли ствердно і лише 24,7 % зазначили, що не відвідують гуртки та не беруть участі в позаурочній діяльності. Як показує досвід, це негативно відображається на формуванні та вдосконаленні вмінь і навичок, розвитку здібностей, залученні учня до взаємодії з іншими членами колективу поза межами загальноосвітнього навчального закладу.

За кількістю гуртків, які відвідують учні, опитувані розподілилися таким чином: один гурток відвідує – 24,7 %, два – 31,5 %, залежно від пори року два або три – 21,9 %, три і більше – 21,9% (рис. 1).

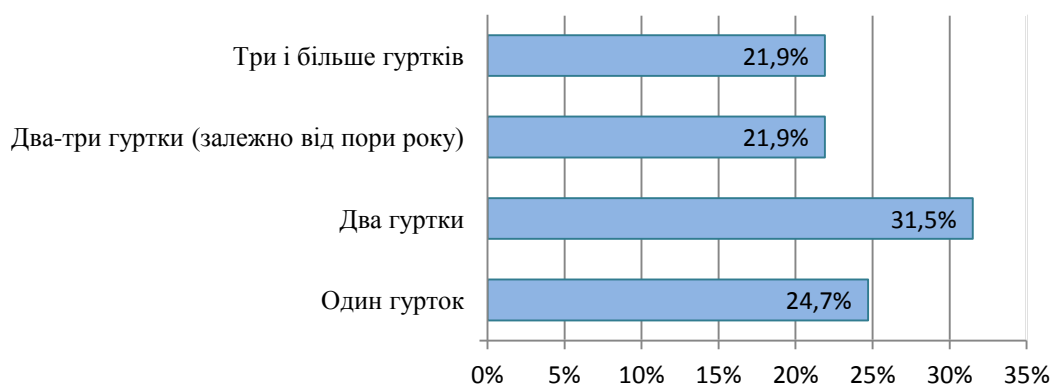

Рис. 1. Кількість гуртків, які відвідують учні

За результатами відповідей можна стверджувати, що більшість респондентів мають різносторонні інтереси та активно залучені до позаурочної діяльності в різних її проявах залежно від інтересів та нахилів. На прохання вказати назву гуртка/гуртків, який

(або які) відвідують учні, вони вказали всі гуртки, в діяльності яких брали участь. Було встановлено, що основними видами гуртків, які зацікавили учнів є: танцювальні (34,7 %), малювання (25,6 %), в'язання на шпичках та гачком (12,2 %), вокалу (21,3 %),

конструювання та пошиття одягу (10,8 %), мовознавчі (переважно орієнтовані на іноземні мови) (76,4 %), спортивні (48,6 %), художньо-естетичні (32,1 %), туристсько-краєзнавчі (10,2 %), науково-технічні (23,7 %), екологічні (9,4 %) та інші.

Опрацювавши відповіді на питання «Хто здійснює найбільший вплив на Ваш вибір гуртка?», нами було з'ясовано, що 34,2 % учнів несвідомо обирали напрям гуртка, наприклад, під впливом інших осіб, здебільшого батьків і друзів. (рис. 2).

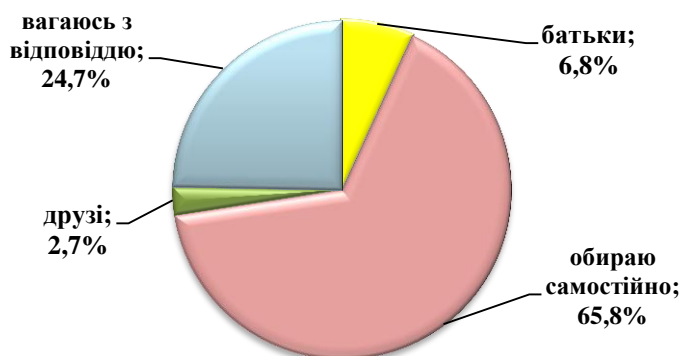

Рис. 2. Особи, що здійснюють вплив на вибір гуртка учнями

Як свідчить опитування, більшість учнів (65,8 %) самостійно обирали напрям діяльності гуртка, що свідчить про сформованість власної думки, наявність захоплення та керування власними інтересами. Ще двома важливими факторами вибору опитуваними напряму гуртка були поради батьків (6,8 %) і друзів (2,7 %). Здебільшого батьки, як зазначають учні, вибирають для них гуртки, пов'язані з вивченням іноземної мови, спортивні й танцювальні. Гуртки художньо-технічного напряму не є пріоритетними при виборі змісту позаурочної діяльності учнів та вихованців. Відзначимо, що жоден із учнів не визнав впливу вчителів та класного керівника на вибір ними напряму гуртка. Це, на нашу думку, свідчить про недостатню просвітницьку роботу педагогічного колективу загальноосвітніх навчальних закладів щодо допомоги учнівській молоді в організації власного вільного часу. Крім того, виникає потреба в підготовці майбутніх керівників гуртків не лише до проведення занять, а й до здійснення певної профорієнтаційної роботи відповідно до напряму вибраного учнем гуртка. Це, в свою чергу, вимагає від них умінь вивчати психологічні особливості учнів, знайти та здібності, щоб скерувати їх у відповідному напрямі. На вибір напряму гуртка та частоту

його відвідування значної мірою впливають інтереси та потреби учнів. Це доводять і результати опитування. Наприклад, лише 67 % учнів зазначили, що їм було цікаво відвідувати гуртки, 4% визнали, що це виявилось нецікавим заняттям, ще 4% – не завжди цікавим і 25% учнів сказали, що взагалі над цим не замислювалися. Зазначимо, що не виявляли належного інтересу та активності під час гурткових занять саме ті учні, які вибір гуртка здійснювали не усвідомлено, під впливом друзів або батьків.

Як свідчать результати анкетування, більшості учнів (67%) гурткові заняття були цікавими, що свідчить про відповідність обраного напряму гуртка індивідуальним інтересам та нахилам учня, цікаву організацію занять, вірно підібрані й правильно застосовані у процесі роботи педагогічні технології. Пояснюючи свої відповіді, зацікавлені гуртковою роботою учні найчастіше наголошували, що на заняттях дізнаються багато цікавого та нового; знайомляться з цікавими людьми; можуть самостійно виготовляти речі, що матимуть практичне застосування; відпочивають від шкільної діяльності; покращують здоров'я (стосується спортивних гуртків); отримують доступну подачу інформації під керівництвом чудового керівника та здійснюють активний саморозвиток. Відповіді респондентів «не

цікаво» (4 %) демонструють певну неусвідомленість власних оцінок, оскільки не змогли зазначити конкретну причину такого ставлення до гуртка. Якщо таке ставлення залишатиметься неусвідомленим, у майбутньому ці учні можуть перенести своє ставлення до конкретного гуртка на всю гурткову діяльність, втративши до неї інтерес.

На нашу думку, це викликано невизначеністю дітей щодо своїх інтересів та вподобань та несамостійним вибором напряму гуртка. Відповіді «не завжди цікаво» учні аргументують здебільшого надмірною

кількістю інформації на гурткових заняттях, яку вони не в змозі сприйняти і запам'ятати. Враховуючи власні інтереси, роботу керівників, власну гурткову діяльність, учням було запропоновано оцінити їх ефективність за чотирибальною шкалою. Думки респондентів розділилися таким чином: 2 бали не поставив жоден учень, 3 бали – 4,1 %, 4 бали – 27,4 %, 5 балів – 43,8 % і 24,7 % не змогли оцінити діяльність гуртка, оскільки відвідувати його розпочали нещодавно (рис.3).

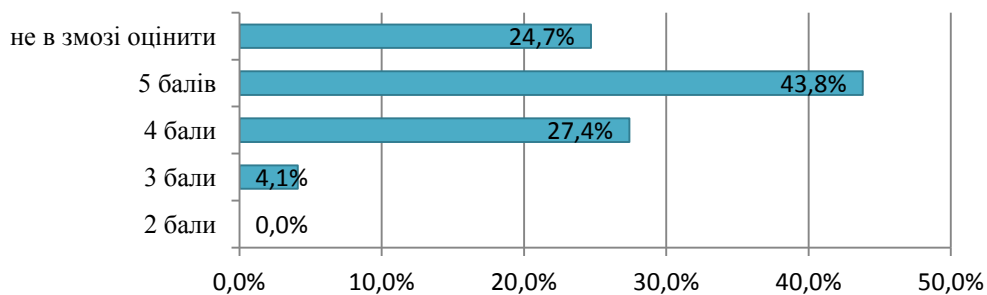

Рис. 3. Оцінка ефективності діяльності гуртків

Як свідчить опитування, більшість респондентів (43,8 %) оцінили діяльність гуртка на 5 балів, що говорить про їх високу ефективність. Однак є учні, які в 4 і 3 бали оцінили роботу гуртків зі значним відсотковим показником. Це викликає певне занепокоєння, оскільки може свідчити про наявність певних проблем і недоліків у роботі певних форм організації позаурочної діяльності. Зазначимо, що виставлення низьких балів за ефективність діяльності гуртка може бути також зумовлена невідповідністю профілю гуртка професійним і особистісним якостям його керівника.

Виходячи з результатів анкетування можна відзначити певну негативну тенденцію: 25% учнів із тих чи інших причин не відвідують гуртки і більшість із них взагалі не виявляє активного бажання займатися позаурочно.

Нами було також проведено анкетування керівників гуртків, в якому брали участь 30 педагогів Хмельницької області зі стажем роботи від 1 до 38 років. Для визначення охопленості учнів позаурочною діяльністю педагогам було запропоновано дати відповідь на запитання: «Скільки гуртків Ви ведете?». Результати відповідей наведено на рис. 4.

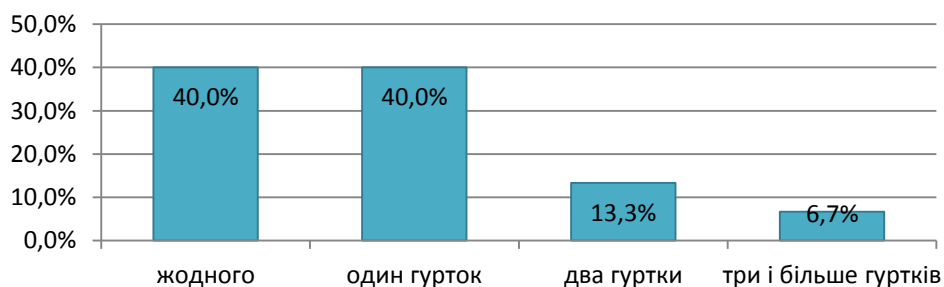

Рис. 4. Кількість гуртків, які ведуть педагоги

Викликає занепокоєння той факт, що 40,0 % опитаних педагогів взагалі не задіяні у проведенні гурткових занять. Це пояснюється здебільшого недостатнім рівнем оплати праці за цей вид педагогічної діяльності, відсутністю необхідного для проведення занять обладнання та методичного забезпечення, особистісними та

професійними якостями самого педагога, його вміннями і навичками, важливими для проведення гурткової роботи.

Важливими для нашого дослідження є відповіді педагогів на запитання: «Які напрями позаурочної діяльності Ви ведете?» (рис. 5).

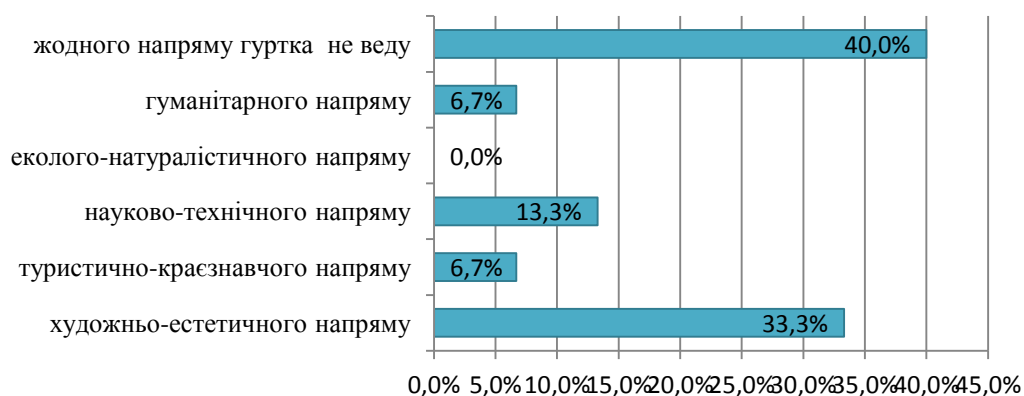

Рис. 5. Напрями роботи гуртків

Дані, наведені в діаграмі, яскраво ілюструють переважання гуртків художньо-естетичного напрямку (33,3 %). Значно меншою є кількість гуртків науково-технічного (13,3 %), туристично-краєзнавчого (6,7 %) та гуманітарного (6,7 %) напрямів. На жаль, жоден із учителів, які брали участь в опитуванні, не веде гуртків еколого-натуралістичного напрямку. Наголосимо, що незначний відсоток гуртків гуманітарного напрямку, які ведуть вчителі, може свідчити про те, що більшість учнів, повідомляючи про відвідування гуртків іноземної мови, насправді мали на увазі репетиторство. На прохання визначити, що є для навчального закладу пріоритетним при розподілі гурткових годин, ми отримали такі відповіді: інтереси та побажання учнів (53,3 %); думка керівництва навчального закладу (16,7 %); кількість учнів, залучених до гурткової роботи (16,7 %); завантаженість учителя (13,3 %).

Загалом, визначаючи труднощі, що виникають у керівників гуртка, можна виокремити такі: відсутність належної підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі до організації та здійснення гурткових занять; недостатній

рівень знань та вмінь щодо розробки програм для гурткових занять із урахуванням інтересів учнів; відсутність методичного забезпечення для гуртків різних напрямів. Це підтверджують і результати опитування. Так, лише 60 % вчителів, які є керівниками гуртків, вивчали у вищих навчальних закладах навчальні дисципліни, пов'язані з особливостями організації та проведення гурткових занять. Із них лише 43,3 % навчалися розробляти навчальні програми та методичне забезпечення для позаурочної діяльності учнів. Результати анкетування дозволили також виявити, що 35,4 % керівників гуртків не мають педагогічної освіти, а, отже, й не можуть на належному рівні забезпечити організацію гурткових занять. У ході дослідження було встановлено ще одну негативну тенденцію. Багато керівників гуртків визнають факт низької відвідуваності учнями гуртків.

Висновок. Результати проведеного дослідження дають змогу стверджувати, що: учні та батьки в переважній більшості не надають гуртковим заняттям належної уваги; потребує активізації діяльність учителів по залученню учнів до позаурочної діяльності; гурткова робота трансформується в

індивідуальні форми занять, зокрема, в репетиторство; багато керівники гуртків не готові до розробки методичного забезпечення гурткових занять. Перспективи подальших дослідження вбачаємо в обґрунтуванні та розробці системи позаурочної діяльності учнів та моделі підготовки майбутніх учителів до її реалізації.

Література

1. Биковська О.В. Позашкільна освіта : теоретико-методичні основи : монографія /О.В. Биковська. – К. : ІВЦ Алкон, 2008. – 336 с.
2. Красняков Є.В. Державна політика в сфері позашкільної освіти : сучасний стан та перспективи її удосконалення / Є.В. Красняков : Педагогічні науки : зб. наук. праць. – 2014. – Випуск 118. – С. 118-125.

Реферат

Организация внеурочной деятельности учеников

Ігор Андрощук,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры теории и методики трудового и профессионального обучения Хмельницкого национального университета

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

внеурочная деятельность, кружок, ученики, направление деятельности кружка, руководитель кружка

Рассмотрена роль внеурочной деятельности учащихся в общей системе становления и развития личности. Подчеркнуто важность сочетания урочной и внеурочной работы, как компонентов целостной системы образования. Представлены результаты анкетирования по вопросам организации внеурочной деятельности учащихся. Отмечено, что большинство респондентов имеют разносторонние интересы и активно вовлечены во внеурочную деятельность в различных ее проявлениях в зависимости от их интересов и склонностей. Однако значительное количество учеников все же не задействованы в ней. Акцентируется внимание на самостоятельном выборе большинством учеников направления кружка, что свидетельствует о наличии собственного мнения, увлечений и управляемости собственными интересами. Отмечено, что несмотря на это, значительное влияние на выбор учеников осуществляют также родители и друзья. Учитывая результаты анкетирования, сосредоточено внимание на том, что подавляющее большинство учеников посещают кружки и довольны ими. Однако об отсутствии целенаправленной работы педагогов по повышению результативности внеурочной деятельности свидетельствует незначительное их влияние на выбор учащимися направления кружков и низкая посещаемость, обусловленная отсутствием у учеников заинтересованности и потребности посещать различные формы внеурочной деятельности.

В результате проведенного анкетирования установлено следующее: во внеурочной деятельности преобладают кружки художественно-эстетического направления; значительно меньшим есть количество кружков научно-технического, туристическо-краеведческого и гуманитарного профиля; многие ученики занимаются с репетиторами, рассматривая это как вид внеурочной деятельности. Сделан вывод о наличии трудностей, возникающих у руководителей кружка: отсутствие надлежащей их подготовки в высших учебных заведениях к организации и осуществлению кружковой деятельности; недостаточный уровень знаний и умений по разработке программ для кружковых занятий с учетом интересов учащихся.

Abstract

Organization of pupils' extracurricular activities

Ihor Androschuk,

*PhD, Ass. Prof. of vocational education theory and methodic professional chair of
Khmelnysk national university*

KEY WORDS:

extracurricular activity,
club, pupils, club focus
areas, club leader

The role of pupils' extracurricular activities in the generalized system of personality forming and development has been considered. The importance of combining curricular and extracurricular activities as components of an integral system of education has been emphasized. The questionnaire results on the state of pupils' extracurricular activities realization have been presented. It has been indicated that the majority of respondents have different interests and take an active part in extracurricular activities according to their inclinations, although many pupils are still not involved. It has been emphasized that pupils independently join the clubs they want to be in that proves maturity of thought, existence of hobbies and pursuit of interests. It has been stated that, this notwithstanding, pupils' choices are largely influenced by their parents and friends. Taking into account the questionnaire results, it has been specified that most pupils participate in clubs and are satisfied with their quality, yet the lack of teachers' goal-oriented actions toward enhancing effectiveness of extracurricular activities results in inconsiderable impact on pupils' choices; poor attendance, lack of motivation and enthusiasm to involve in extracurricular activities. It has been proved that today there are more art clubs than science, tech, travel and humanities ones; more pupils are taught by tutors and consider it to be an extracurricular activity. It has been concluded that the difficulties group leaders constantly face are caused by their lack of skills needed to organize extracurricular activities; an insufficient level of knowledge and skills needed for developing club programs that should be based on pupils' interests.

References

1. Bykovs'ka O.V. Pozashkil'na osvita : teoretyko-metodychni osnovy : monohrafiya /O.V. Bykovs'ka. – K. : IVTs Alkon, 2008. – 336 s.
2. Krasnyakov Ye.V. Derzhavna polityka v sferi pozashkil'noyi osvity : suchasnyy stan ta perspektyvy yiyi udoskonalennya / Ye.V. Krasnyakov : Pedahohichni nauky : zb. nauk. prats'. – 2014. – Vypusk 118. – S. 118-125.